

Tujner Viktória¹

Kína szerepe a formálódó világrendben

Stratégiai elképzelések és amerikai válaszok a második Trump-elnökség idején

China's Role in the Emerging World Order

Strategic Visions and U.S. Responses during the Second Trump Presidency

Absztrakt

A Kínai Népköztársaság és az Egyesült Államok közötti versengés egyik meghatározó eleme a két ország mély ideológiai ellentéte, amely részben eltérő világnézeteikből fakad. A cikk Kína szerepére fókuszál a formálódó új világrendben, különös tekintettel a szakirodalomban leggyakrabban vitatott elméletekre. Összevetve a Tianxia és az amerikai igazságos háború elméletének megjelenését napjaink politikájában, a tanulmány feltárja a két nagyhatalom elképzeléseiben látható lehetséges ütközőpontokat. Az írás arra a következtetésre jut, hogy a Trump-adminisztráció által képviselt America First politika várhatóan tovább élezi az érdekellentéteket, miközben nem feltétlenül ad megfelelő válaszokat a Kína által jelentett kihívások kezelésére.

Kulcsszavak: Kína, Egyesült Államok, világrendváltás, Tianxia, igazságos háború elmélete, ideológiai ellentét

Abstract

A key aspect of the competition between China and the United States is the deep ideological divide between the two nations, which stems partly from their different worldviews. This article focuses on China's role in the emerging new world order, with particular attention to the world order theories most commonly discussed in the

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: tujner.viktoria.barbara@stud.uni-nke.hu

literature. By comparing the Tianxia philosophy with the American Just War theory in today's politics, the study explores possible points of conflict in the visions of the two superpowers. The paper concludes that the America First policy of the Trump administration is likely to further sharpen the conflicts of interest, while not necessarily providing adequate responses to the challenges posed by China.

Keywords: China, United States, changing world order, Tianxia, just war theory, ideological divide

Bevezetés

Ahogy a Kínai Népköztársaság a 21. század egyik legmeghatározóbb szereplőjévé vált, a nyugati médiában, illetve politikai diskurzusban egyre inkább állandó fenyegetésként, megoldandó problémaként jelenik meg. Peking hosszú távú céljait, vízióit állandó misztikum lengi körül. A nyugati szakértők Kína felemelkedése óta próbálják megfejteni a „rejtélyt”, vajon „világuralomra törekszik-e”, vagyis kívánja-e átvenni az Amerikai Egyesült Államok által egyesek szerint már elveszített hegemon státuszt, és várható-e egy újabb unipoláris pillanat eljövetele? A megfejtést tovább bonyolítja a két állam közötti ideológiai, világnézetek közötti eltérés. Bármilyen is legyen Kína víziója a jövőre vonatkozóan, az USA stratégiája és válaszai továbbra is meghatározók lesznek a globális erőviszonyok alakulásában. A 2024 novemberében megválasztott második Trump-kormány Kína-politikája, valamint annak sikeressége ilyen módon kulcsfontosságú kérdés lesz a közeljövőben.

Az első ciklus tapasztalataiból ítélve valóban turbulens időszak következik a két állam viszonyában. Trump ugyanis nyíltan fellépett a kínai terjeszkedéssel szemben, és kereskedelmi háborút indított.² A Biden-adminisztráció enyhített a bevezetett intézkedéseken, de nem szüntette meg azokat teljes mértékben, így az amerikai–kínai kapcsolatok sem mutattak lényegi javulást.³ Trump nyilatkozatai alapján 2025-től folytatja a védővámok emelését, és igyekszik majd minden eddiginél keményebben kiszorítani a kínai termékeket, valamint kínai vállalatokat a gyártási folyamatokból.⁴ Mielőtt azt a következtetést vonnánk le, hogy ez a típusú Kína-politika elmérgesíti a két nagyhatalom viszonyát és visszaveti Peking törekvéseit, érdemes megvizsgálnunk, hol helyezkedik el jelenleg a globális erőviszonyok komplex hálójában. Ennek meghatározásához elengedhetetlen Kína aktuális törekvéseinek, jövőbe mutató stratégiájának elemzése. Így kaphatunk tiszta képet arról, hogy merre tart Peking, és Trump elnöksége hogyan befolyásolhatja a célig vezető utat.

Mindezek alapján a cikk elsődleges célja, hogy meghatározza Kína pozícióját a jelenlegi világrendben. Ehhez elsőként az aktuális világrend-teóriákat szükséges feltérképezni. Ezután Kína jövőre vonatkozó átfogó stratégiáját és koncepcióit megvizsgálva megérthetjük, Peking hogyan képzei el saját szerepét a következő évtizedekben, így ezeket az elképzeléseket beilleszthetjük az új világrendről és hatalmi pozíciókról kialakult diskurzus kontextusába. Végül a lehetséges amerikai válaszlehetőségeket

² BOYLAN–MCBEATH–WANG 2021.

³ SCHOENBAUM 2023.

⁴ GOLDMAN 2024; VAZQUEZ–VYNCK–LYNCH 2024.

mutatom be, valamint egy potenciális jövőképet vázolk fel nemcsak a két ország kapcsolatát, de a globális erőviszonyok átalakulását is figyelembe véve.

Világrend-teóriák – Hány pólusról beszélhetünk?

A szakirodalom alapján széles skálán mozog a szakértők véleménye abban a kérdésben, hogy vajon az Amerikai Egyesült Államok és Kína között valódi szuperhatalmi játszma zajlik (két egyenrangú fél között), vagy csupán a hegemon és egy renegát állam közötti konfliktusról beszélhetünk. A két állam jövőbeli stratégiájának kialakítása, illetve az egymással folytatott versengés szempontjából lényeges, hogy vajon újra unipoláris, bipoláris vagy egy multipoláris rendszerben szükséges navigálniuk. Az alábbiakban bemutatom a jelenlegi – pontosabban szólva a kialakulóban lévő – világrendre vonatkozó, leggyakrabban megjelenő teóriákat.

A nyugati sajtóban lehangsúlyosabban megjelenő nézőpont szerint, rendkívül leegyszerűsítve jelenleg a jó és rossz összezapását láthatjuk.⁵ Ezeket a kijelentéseket általában arra a feltevésre alapozzák, miszerint Kína rendelkezik egy átfogó, hosszú távú stratégiával, amelynek a célja az Egyesült Államok hatalmának megtörése, és amelyet Doshi „a hosszú játszma” nevez.⁶ Mások szintén Kína agresszív viselkedését vetítik előre, ami annak tulajdonítható, hogy elemzések szerint nem képes fenntartani gazdasági növekedését (legalábbis nem az eddigi ütemben).⁷ Egyes szerzők egyenesen arra buzdítják az amerikai döntéshozókat, hogy lépjenek fel határozottabban Pekinggel szemben és fogjanak össze más államokkal, hogy megvédhessék a demokratikus értékeket.⁸ Elmondhatjuk, hogy a Kínával szemben felszólaló szakértők egy része a hidegháborús analógiát alkalmazza, tehát egy kétpólusú rendszerben képzelik el a két nagyhatalom rivalizálását.⁹

A következő, jóval árnyaltabb konklúziót megfogalmazó tábor szkeptikus a hidegháborús összehasonlítással szemben. Mahbubani megfogalmazza, hogy a 21. században egy teljesen új keretrendszerben kell gondolkoznunk, sokkal gyorsabban és dinamikusabban változó körülmények között. Éppen ezért a bipoláris megközelítés helyett egy multipoláris világrendet képzelnek el, ahol több hatalom is képes befolyásoló szereplőként megjelenni különböző régiókban.¹⁰ Lynch rámutat arra, hogy a többpólusú szemlélet elsajátítását jelentősen nehezíti az a tény, miszerint napjaink vezetői és politikusai semmilyen tapasztalattal nem rendelkeznek egy ilyen jellegű rendszer kezelésében, egészen egyszerűen azért, mivel nem éltek benne.¹¹

Az Egyesült Államok látszólag még nem alkalmazkodott a megváltozott körülményekhez és továbbra is a hidegháborús szemlélet alapján lépnek fel Kínával szemben, ami feltételezi, hogy a konfliktus mögött egy mély ideológiai egyet nem értés húzódik.

⁵ MAHBUBANI 2020.

⁶ DOSHI 2021.

⁷ BECKLEY–BRANDS 2021: 2; Nemzetközi Valutaalap 2024.

⁸ HILLMAN 2021.

⁹ BRANDS–GADDIS 2021.

¹⁰ MAHBUBANI 2020.

¹¹ LYNCH 2024.

Ezt bizonyítja, hogy a 2018-as National Defense Strategy-ben Kínát revizionista hatalomnak nevezik (hiszen autoriter módszereit terjeszti, ezzel aláásva a nyugati értékeket), nyíltan ellenségként azonosítva.¹² Ha valóban egy új játékszabályokon alapuló multipoláris rend felé sodródunk, akkor a nyers katonai erő alkalmazása, a szemben álló hatalom leigázása nem feltétlenül vezet optimális eredményhez.¹³ Overholt szerint ebben a világrendben nincs abszolút győztes és vesztes, tehát elérhető egy olyan egyensúlyi pont, ahol mindegyik fél prosperálhat. Ez az elmélet nem összeegyeztethető az amerikai stratégiával, amelyben továbbra is a másik állam felemelkedésének megakadályozása élvez prioritást.¹⁴ Trump politikája, az America First kampánnyal szintén ezt a megközelítést erősíti.¹⁵

Kína ezzel szemben inkább elkerüli a közvetlen konfrontációt, hiszen láthatólag felismerte, hogy nem a saját „unipoláris pillanatát” szükséges elérnie,¹⁶ hanem egy olyan nemzetközi kapcsolati hálózatot kell létrehoznia, amelyben saját érdekeit érvényesítve, nyilvánvalóan saját értékrendszere szerint fejlődhet – ami természetesen nagymértékben különbözik az amerikai ideáktól. Ezeket a különbségeket a későbbiekben bővebben kifejtem.

Létezik egy olyan meglátás is, amely szerint az unipoláris pillanat, tehát az Egyesült Államok hegemoniája továbbra sem ért véget, és továbbra sem beszélhetünk poszt-hegemoniális világrendről.¹⁷ E szerint az álláspont szerint az USA vonzereje továbbra is magasabb Kínáénál, fejlettebb katonai képességekkel rendelkezik, és még mindig a világ vezető gazdaságáról beszélhetünk.¹⁸ Mindezen következtetések – a multipoláris elképzelésekkel egyetemben – valójában azt bizonyítják, hogy az Egyesült Államok rossz stratégiát folytat, amennyiben egy kétpólusú rendszerben gondolkodik.

Végül érdemes szót ejtenünk a blokkosodás jelenségéről, ami nem kizárólag a bipoláris világrend sajátossága. A globalizáció hozadéka, hogy minden ország eldöntheti, milyen területeken mely más hatalmakkal működnek együtt, honnan importálnak bizonyos termékeket, vagy kivel kötnek együttműködési megállapodásokat. Ez a blokkosodás így nem csupán ideológiai alapon alakulhat ki, hanem gazdasági megfontolások következtében is. Egyes elképzelések szerint a „követő” államok, amelyek elidegenednek valamelyik nagyhatalom (akár az addig etalonnak tekintett Egyesült Államok) politikájától hamar nyomás alá kerülhetnek, és választaniuk kell a párhuzamosan, de különböző értékrendek alapján működő rendszerek közül.¹⁹ Fontos megjegyezni, hogy a 21. században nem csupán két nagy blokkról beszélhetünk, hanem inkább egy fragmentálódott rendszerről.

Lynch szerint ezzel szemben a kisebb államoknak nem feltétlenül kell elköteleződniük egyik vagy másik tábor mellett, hiszen elméletileg lehetőségük van „válogatni” a partnerségek között.²⁰ Márpedig napjainkban számos olyan felemelkedőben lévő

¹² MAHBUBANI 2020.

¹³ OVERHOLT 2021.

¹⁴ DI LAN 2024.

¹⁵ BALKENENDE–BUIJS 2024.

¹⁶ DI LAN 2024.

¹⁷ TÁLAS 2021.

¹⁸ CHRISTENSEN 2020; LYNCH 2024.

¹⁹ DI LAN 2024.

²⁰ LYNCH 2024.

országgal kell számolnunk, amelyek a fejlődés reményében egészen biztosan hajlandóak lesznek kooperálni egyik vagy másik nagyhatalommal és kereskedelmi partnerekké válni attól függetlenül, hogy egyetértenek-e politikailag.²¹ Amennyiben ez a rendszer működőképes, az amerikai és szovjet típusú blokkok szerinti szigorú, kettős tagolódás nem valószínű, hogy újjáéled.

A hivatkozott szakirodalmat áttekintve elmondható, hogy a globális erőviszonyok folyamatos formálódása okán a legtöbb szerző elhatárolódik a végletekbe menő jóslatok megfogalmazásától, inkább több lehetséges jövőképet vázolnak fel. E jövőképek többsége valamilyen többpólusú (vagy ahhoz hasonlító) rendszerben látja a megoldást, amelyben nemcsak az Egyesült Államok és Kína (esetleg Oroszország) nagyhatalmi versengése a meghatározó, hanem mindazon gazdasági és politikai szereplők is, amelyekkel a legbefolyásosabb államok kapcsolatba kerülnek. Ezáltal olyan komplex kapcsolati hálók alakulnak ki, amelyek talán egyik eddig ismert modellbe sem illenek bele.

Eltérő világnézetek

A különböző világrendelméletek egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a nemzetközi erőviszonyok gyökeres változásokon mennek keresztül. Ezeket a folyamatokat az Egyesült Államok és Kína szerepvállalása formálja leginkább. E nagyhatalmak jelentősen eltérő világnézetei határozzák meg azt is, hogy melyik irányvonal állna leginkább összhangban saját érdekeikkel.

Kína nemzeti ideológiája nagymértékben különbözik az Egyesült Államokétól, így nem meglepő a folyamatos politikai feszültség jelentléte. Míg Kína tetteit a császárság korából fennmaradt Tianxia (天下 – jelentése magyarul „minden a mennyek alatt” vagy „ég alatti területek”) koncepcióval²² igazolja, addig az USA esetében a 20. században újjászülető igazságos háború elméletéről beszélhetünk.²³ Előbbi egy univerzális és alapvetően pacifista világrend-elképzelés,²⁴ amelynek lényege, hogy egy központosított hatalom létezik azzal a feladattal felruházva, hogy fenntartsa a harmónia, jólét állapotát.²⁵ Ez a koncepció távolról, globális szintről kezdve próbálja megérteni a világot, nem pedig nemzetállami, egyéni szintről. Ez együtt jár egy felülről lefelé szerveződő hatalommal és autoriter módszerekkel, ami képes fenntartani azt a rendet, amely az egész világ (az „ég alatti területek”) számára harmonikus állapotot jelent. Kína mai stratégiájából láthatóvá válik, hogy sikeresen átültették ezt a gondolkodásmódot a jelenkor politikai körülményeihez igazodva. A legfontosabb központi elemnek tekinthető „kölcsonös előnyökön alapuló együttműködések”, illetve „más államok értékeinek tiszteletben tartása”, két gyakran visszatérő gondolat a kínai külpolitikában.

²¹ BRESLIN 2021.

²² SHIU 2020.

²³ BODA 2019; 2024.

²⁴ BODA 2020: 1696.

²⁵ CALLAHAN 2008; SHIH 2024.

Az igazságos háború elmélete alapvetően az ókorból eredeztethető, és számos átalakuláson ment keresztül az évszázadok alatt.²⁶ Az 1900-as években újjászülető, amerikai változat – az eredeti elképzelésekhez hasonlóan – erkölcsileg próbálja igazolni a konfliktusokat, fegyveres harcokat: az elmélet modern képviselői többek között az önvédelem, humanitárius beavatkozások igazolhatóságát vizsgálják.²⁷ Az igazságos háborúzás 20. századi verziója összeolvadt az emberi jogok és demokratikus értékek védelmével, diktatúrák elleni fellépéssel globális szinten.²⁸ Az afganisztáni vagy iraki intervenciók így igazságosnak tekinthetők, hiszen az Egyesült Államok a súlyos emberi jogi jogsértések, a terrorizmus megakadályozása érdekében indított háborút, hegemon hatalomként természetesen magára vállalva a vezető szerepet.²⁹

Habár ez a felfogás – amely napjainkban a 2000-es évekhez képest kevésbé intenzíven jelenik meg az amerikai külpolitikában – látszólag teljes mértékben szembe megy a Tianxiával és a be nem avatkozás elvével, fontos megjegyeznünk, hogy Kína szintén rendelkezik a saját igazságos háborúról szóló elméletével. Ugyanis ahhoz, hogy a Tianxia-koncepcióban megfogalmazott harmónia állapota megvalósíthatóvá váljon, a kínai elmélet is elfogadottnak tekintette a háborúzást. A 20. században Mao Ce-tung képviselte ezt az irányt a kínai gondolkodásban, aki úgy vélte, hogy a kommunista Kínának kell vezető szerepet vállalnia „az örök békéért” folyó harcban, győzedelmeskedve az imperialista nagyhatalmak felett.³⁰ Napjaink kezdeményezéseiben ez a vonal már nem jelenik meg hangsúlyosan, helyette a békés fejlődést tűzték ki célul, megtartva a Kína-központúság elemét.

A legalapvetőbb különbség tehát a modern kínai és amerikai világnézetek, ezáltal külpolitikájuk között, hogy míg az előbbi egy szocialista rendszerben látja a megoldást, addig utóbbi a liberális demokrácia terjesztésében. A két gondolkodásmód egyértelműen visszavezethető a Tianxia és az (amerikai) igazságos háború elméletéig. Mindkét ország ideológiájában találkozhatunk ellentmondásokkal, így gyakran éri kritika mindkét megközelítést. Az Egyesült Államok katonai módszereket alkalmaz más szuverén államokban, miközben az univerzális értékekre hivatkozva az országok és népek közötti egyenlőséget hirdeti. Ezzel szemben Kína a be nem avatkozás elvére, a szuverenitás tiszteletben tartására és a gazdasági együttműködésre helyezi a hangsúlyt, mégis a „kínai modell” követésére ösztönöz, és időnként – például a Dél-kínai-tengeren – offenzíven lép fel saját érdekeinek érvényesítése érdekében.³¹

Kína ma már kimondja, hogy nem tolerálja az intervenciókat, az Egyesült Államok világképe szerint pedig éppen erre van szükség ahhoz – vállalva a nyílt konfliktust –, hogy saját hatalmát megtartsa. Mindkettő vezető szerepre vágyik, más politikai meggyőződés alapján cselekedve. Kína pedig – úgy tűnik – felismeri, hogyan tudna egy sokszereplős rendszerben is kiemelkedni, akár háborúzás nélkül.

²⁶ BODA 2019: 64; BODA 2024.

²⁷ BODA 2019; BODA 2024.

²⁸ ELSHTAIN 2001; BUTLER 2003.

²⁹ MEARSHEIMER–WALT 2016.

³⁰ BODA 2020: 1698.

³¹ STRANGIO 2025.

Kína jövőkonceptiója

A kínai politikai gondolkodás megértéséhez fontos megemlítenünk egy olyan történelmi periódust, a „szégyen évszázadát”, amelynek hatása napjainkban is erősen megjelenik Peking kezdeményezéseiben. Az 1839-es ópiumháborúval kezdődő időszakban Kína a gyarmatosító hatalmak befolyása alá került, területi veszteségeket szenvedett el, a belső instabilitás pedig tovább mélyítette a válságot. 1949-ben a Kínai Népköztársaság megalakulásával az ország visszanyerte szuverenitását, és a Kommunista Párt irányítása alatt új irányvonalat jelöltek ki: a kínai nép újjászületését.³²

A „szégyen évszázadának” emléke tehát alapjaiban formálta Kína nemzeti identitását és külpolitikai törekvéseit, amelyek Hszi Csin-ping vezetése alatt új szintre léptek, tovább hordozva magukban a Tianxia alapvetéseit. A kínai jövőkonceptió alapját jelenti a Közös Jövő Közössége (Community of Shared Future for Mankind, CSFM),³³ a hozzá kapcsolódó Globális Fejlesztési (2021), Globális Biztonsági (2022), illetve a legújabb Globális Civilizációs Kezdeményezések³⁴ (2023).³⁵ E víziók eszmerendszerének ismerete elengedhetetlen Peking politikájának, valamint az új világrendről alkotott elképzeléseik megértéséhez, hiszen ezekben jelenik meg az a Tianxián alapuló értékrend, amelyet követendő példaként igyekeznek bemutatni a globális közösség előtt. A felsorolt koncepciók alapján indult útjára az Egy Övezet Egy Út program (Belt and Road Initiative, BRI), egy külpolitikai és gazdasági kezdeményezés, amelyre úgy tekinthetünk, mint a „kínai fejlődéslélmény exportálására” más országokba.³⁶

A 2013-ban bejelentett BRI egy olyan globális kezdeményezés volt, amelynek fókuszában nehéz infrastruktúra-fejlesztési projektek, óriási beruházások és nagy összegű hitelek álltak.³⁷ A BRI-hez szorosan kapcsolódik a „kínai álom” víziója,³⁸ amely a „kínai nép újjászületését” és felemelkedését jelenti. Tehát a BRI egyrészt belpolitikai kezdeményezést jelent, amely egy modern, erős kínai társadalmat vizionál. Másrészt külpolitikai cél is: olyan nemzetközi környezet megteremtését szolgálja – leginkább bilaterális kapcsolatok kialakításán keresztül –, amely összeegyeztethető Kína saját céljaival, és amelyben békésen, akadályok nélkül terjesztheti ki érdekszféráját és befolyását.³⁹ A BRI-nek köszönhetően új kereskedelmi utak nyíltak meg, amelyek a világgazdaság decentralizálódását segítik elő, ezáltal hozzájárulnak a regionális szervezetek, együttműködések szerepének felértékelődéséhez. Ha ezek a kapcsolatok tartósan bizonyulnak, a már korábban kialakult új pénzügyi intézetek még hangsúlyosabbá válhatnak, és a Világbank, vagy IMF egyenrangú alternatívájaként működhetnek.

A BRI főbb elemeivel összeegyeztethető a már említett CSFM-konceptió lényege, amelyet Hszi Csin-ping 2015-ös beszédében foglalt össze: egyenlő partnerség az országok között, új biztonsági architektúra kialakítása, közös fejlődés megcélzása, különböző

³² KAUFMAN 2009.

³³ XI JINPING 2024.

³⁴ Sorrendben angolul: *Global Development / Security / Civilization Initiative*, a továbbiakban: GDI, GSI, GCI.

³⁵ XI JINPING 2022; Xinhua 2023.

³⁶ SHIU 2020.

³⁷ MCBRIDE–BERMAN–CHATZKY 2023.

³⁸ LOH 2021.

³⁹ CLARKE 2017: 7.

civilizációk közötti kapcsolatok kialakítása és zöld, fenntartható fejlődés megvalósítása.⁴⁰ A BRI tehát eszköz a CSFM-ben megfogalmazott világ megteremtésére, amelyet a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködések határoznak meg. Ezek alapján arra következtethetünk, hogy Peking alternatívát kíván nyújtani az Egyesült Államok által dominált nemzetközi kapcsolatrendszerrel szemben.

A Globális Fejlesztési, Biztonsági és Civilizációs Kezdeményezések hármasszintén ezeket a célokat szolgálja, különböző területekre koncentrálna. A legelső, a Globális Fejlesztési Kezdeményezés (GDI) akkoriban indult, amikor nyugati projektek is kezdődtek a fejlődő országokban, így versenyhelyzet alakult ki az Egyesült Államokkal, amely elindította a Build Back Better World (B3W) programot.⁴¹ A BRI-projektek számának csökkenése és a visszafizetési problémák növekedése miatt szükség volt egy új elképzelésre, amely a fenntartható, innovatív, információs technológiákon alapuló rendszerek megépítését célozza. A GDI egyik célja, hogy 2030-ra elérjék az ENSZ fenntartható fejlődési céljait. Több mint 80 ország csatlakozott a GDI „baráti köréhez”,⁴² ami a multilaterális együttműködések egyik kiváló példájának is tekinthető.⁴³

A Globális Biztonsági Kezdeményezésben (GSI, a GDI politikai kiegészítése⁴⁴) Kína olyan kötelezettségeket vállal többek között, mint a kooperatív, fenntartható biztonság megteremtése, más államok szuverenitásának és területi integritásának, valamint az ENSZ alapelveinek tiszteletben tartása, vagy a békés konfliktusrendezés.⁴⁵ A GSI-t 2022-ben, az orosz–ukrán háború kirobbanása után jelentették be, rámutatva arra, hogy a jelenlegi világrend képtelen megakadályozni az ilyen jellegű agressziót. Kína ezzel szemben felelősséget vállalna egy békésebb, biztonságosabb jövő megteremtéséért. Peking az ukrajnai békével kapcsolatban megfogalmazott 12 pontban például elítéli az unilaterális szankciók alkalmazását és a „hidegháborús mentalitás” elhagyására, a harcok beszüntetésére és a békétárgyalások megkezdésére sürgeti a feleket.⁴⁶ Ugyanebben a szellemiségben értelmezendő például az Irán és Szaúd-Arábia közötti diplomáciai kapcsolatok felélesztése, Kína közbenjárásával, ami egyértelműen sikertörténetnek tekinthető.⁴⁷

A 2023-ban bejelentett Globális Civilizációs Kezdeményezés (GCI) egy értékalapú megközelítéssel egészíti ki a GDI és GSI céljait. Hszi Csin-ping beszédében kiemelte az emberiség számára legfontosabb értékeket, amelyeket a GCI-n keresztül propagálnának. Ezek az értékek a „béke, fejlődés, egyenlőség, igazságosság, demokrácia és szabadság”.⁴⁸ A GCI-ben nagy hangsúlyt kap a más államok szuverenitásának és kulturális sajátosságainak tiszteletben tartása. Egyes szerzők ezt a felfogást kifejezetten veszélyesnek tartják, és úgy értelmezik, hogy Peking ezzel a megfogalmazással mentesíti saját magát az univerzális emberi jogok tiszteletben tartása alól,⁴⁹ és felruhazza

⁴⁰ KHAN–WANG–ALI 2021.

⁴¹ RANA 2021.

⁴² SCHUMAN–FULTON–GERING 2023.

⁴³ LI 2024.

⁴⁴ DAS 2023.

⁴⁵ Center for International Knowledge on Development 2022.

⁴⁶ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China 2023.

⁴⁷ SCHUMAN–FULTON–GERING 2023.

⁴⁸ CGTN 2023.

⁴⁹ SCHUMAN–FULTON–GERING 2023.

magát azzal a hatalommal, hogy eldönthesse, mi fér bele a GCI értékrendszerébe és mi nem.⁵⁰ Ezzel a kezdeményezéshez csatlakozó államok a kínai értelmezés szerinti értékeknek kell hogy megfeleljenek. Az „egyenlőség, demokrácia és igazságosság” kínai definíciója pedig jelentősen különbözhet a nyugati szemlélettől.

Ezeket a koncepciókat egészítik ki Kína technológiai fejlődését és annak elismertségét megcélzó kezdeményezések, a Made in China 2025 és a China Standards 2035. A Made in China 2025 programot Hszi Csin-ping még 2015-ben jelentette be azzal a céllal, hogy az elnevezésben is jelölt határidőre Kína a világ vezető hatalmává váljon olyan kulcsfontosságú technológiák gyártásában, mint az új információs technológiák, robotok, repülőgép-berendezések, biogyógyszerek vagy energiahatékony járművek.⁵¹ A China Standards 2035 egy szinttel még feljebb lép: a cél nemcsak a legnagyobb gyártóvá, de az ipari szabványok megalkotójává is válni.⁵²

Végül érdemes tisztázni, hogy nyilvánosan elérhető kínai források, stratégiai dokumentumok alapján nem bizonyítható, hogy Kína rendelkezne olyan tervvel, amelynek nyíltan kimondott célja győzelem az Egyesült Államok felett,⁵³ ráadásul a kétpólusú berendezkedést, a hidegháborús gondolkodást kifejezetten ellenzi. Ez nem jelenti azt, hogy Pekingnek ne állna érdekében a jelenlegi globális erőviszonyok átrendezése, saját javait szolgálva: áttekintve a stratégiai koncepciókat, láthatjuk, hogy mind politikai, védelmi, gazdasági, technológiai és kulturális területen is alternatívák születnek a nyugati intézményrendszerrel szemben. Azok az államok, amelyek valamilyen okból nem azonosulnak a nyugati irányvonallal az előbbieken felsorolt bármely területen, csatlakozhatnak egy új közösséghez, amely a jövőben akár teljesen függetlenül képes működni az Egyesült Államok dominálta intézményektől.

Ütközőpontok az amerikai elképzelésekkel – A nyugati modell kihívása

Az amerikai világrend-elképzeléssel összevetve a Tianxia értékrendszerén alapuló kínai víziókat két kulcsfontosságú – és szorosan egymáshoz kapcsolódó – ütközőpontról beszélhetünk. Az első, hogy vajon igazolhatók-e bármilyen típusú intervenciók más államokban. A második, hogy milyen politikai berendezkedést vagy ideológiát közvetítenek, amennyiben akarataukban áll befolyásolni más államok belső értékrendszerét.

Kína jövőképeit és politikai kezdeményezéseit áttekintve láthattuk, hogy a cél valamiféle közös fejlődés elősegítése, a kölcsönös előnyökön alapuló együttműködésekén keresztül. Explicit módon nem jelenik meg a kínai autoriter politikai berendezkedés és saját meggyőződések terjesztésének célja. A Tianxia-elképzelés alapján Kína magára vállal egyfajta vezető, vagy inkább „irányútmutató” szerepet, felajánlja a szimpatizáns államoknak, hogy csatlakozhatnak hozzá a harmónia és rend megteremtéséhez vezető úton. Erre szolgál a BRI, vagy a GDI és a kapcsolódó kezdeményezések. A csatlakozásnak azonban nem feltétele, hogy azonos politikai

⁵⁰ ELLIS 2023.

⁵¹ The State Council of the People's Republic of China 2015.

⁵² HILLMAN 2021.

⁵³ RUDOLF 2023.

berendezkedésük legyen⁵⁴ (habár az elősegítheti a kooperációt), hiszen a hangsúly elméletileg azon van, hogy mindkét fél profitáljon az együttműködésből.

Az Egyesült Államok külpolitikájában hagyományosan fontos szerepet játszanak a demokratikus értékek, és hivatalosan olyan szövetségeket részesítenek előnyben, amelyek összhangban állnak ezekkel az elvekkel. Ugyanakkor a gyakorlatban több esetben is stratégiai vagy gazdasági érdekből olyan államokkal is fenntart szoros kapcsolatokat – például a Perzsa-öböl menti autoriter rezsimekkel⁵⁵ –, amelyek nem felelnek meg ezeknek a normáknak. Ez a kettőség megmutatkozott a már említett terrorizmus elleni beavatkozásokban és más demokratizálódást célzó fellépésekben, amelyek hosszú évtizedeken keresztül voltak részei az amerikai külpolitikának.⁵⁶

A Tianxia és az abból táplálkozó CSFM harmóniakoncepciója, valamint a már-már utópikus, békés világrendről szóló víziói azonban a gyakorlatban mégsem konfliktusoktól mentes államközi interakciókat vetítenek elő a következő évekre vagy akár évtizedekre. Az olyan katonai erőfitogtatás, amely egyrészt a Dél-kínai-tengeren, illetve Tajvan szigete körül zajlik, némiképp rontja a „békés fellépésről” szóló narratíva hitelességét.⁵⁷ Hszi Csin-ping terve mégis egy olyan szoros, államok között együttműködést céloz meg, amelyben a résztvevők tiszteletben tartják a közöttük lévő kulturális különbségeket, és amelyből egy olyan jól működő, új nemzetközi szabály- és normarendszer születik, amelynek minden állam részévé akar majd válni.⁵⁸ Ez a szemlélet már nyílt szembenállást jelent az Egyesült Államokkal és szövetségeseivel.

Ugyanis Kína célja, hogy 2049-re (a Népköztársaság megalakulásának századik évfordulójára) egy erős, szocialista rendszert működtető, demokratikus, nagy befolyással rendelkező, globális vezetővé váljon.⁵⁹ Hogy ez megvalósulhasson, szükségük van olyan nemzetközi támogatottságra (politikai és gazdasági értelemben egyaránt), amelyben Kína gondtalanul fejlődhet. A Kínai Kommunista Párt meggyőződése, hogy a szocializmusnak kell győzedelmeskednie, így Pekingnek bizonyítania szükséges a világ előtt, hogy ez az út is járható és működőképes.⁶⁰ Ez a gondolkodásmód „nem összeegyeztethető a nyugati világgal”, ahol az emberi jogok, szabadságjogok és az egyén érvényesülése létfontosságú kérdés.⁶¹ A kínai, autoriter berendezkedésben ezek mind alárendeltek a nemzeti érdekeknek, a kollektív célkitűzéseknek, tehát a kínai nép felemelkedésének. Ez az ideológiai különbség nagy valószínűséggel megosztja majd a globális közösséget, és kulcsfontosságú kérdés marad az új világrend kialakulásának folyamatában.

⁵⁴ SHIU 2020.

⁵⁵ CAMPBELL–CLINTON 2025.

⁵⁶ MCFAY 2004; RIEFFER–MERCER 2005; COX–LYNCH–BOUCHET 2013.

⁵⁷ STRANGIO 2025.

⁵⁸ TOBIN 2020: 16–17.

⁵⁹ CALLAHAN 2014; Xinhua 2017.

⁶⁰ TOBIN 2020: 12.

⁶¹ TOBIN 2020: 12–13; OWEN 2021.

Az amerikai válaszlépések

Az előző Trump-adminisztráció, valamint a Biden elnök által is folytatott Kína-politika alapján egyértelműnek tűnhet, hogy az Egyesült Államok célja vezető pozíciójának megőrzése minden áron. Biden elnök a 2022-ben kiadott Nemzetbiztonsági Stratégiában úgy fogalmazott, hogy a Kínai Népköztársaság az egyetlen olyan revizionista nagyhatalom, amelynek nemcsak igénye mutatkozik a világrend átformálására, de minden képessége is megvan hozzá, hogy sikerrel járjon.⁶² Kétségtelen, hogy Trump második elnöksége alatt megpróbálja megakadályozni a „kínai álom” beteljesülését, és a Biden-kormány által is megfogalmazott fenyegetésekre igyekszik majd válaszokat adni. Ennek az elhatározásnak a sikeressége azonban attól függ, sikerül-e megértenie a kínai gondolkodásmódot és jövőképet.

A 2022-es stratégia szerint az Egyesült Államok el akar kerülni egy hidegháborúhoz hasonló konfliktust, vagyis nem érdeke egy újabb kétpólusú világrend kialakulása.⁶³ Magára vállalja azonban továbbra is a demokratikus eszmék védelmét és terjesztését a világban, az autokráciák elleni küzdelem jegyében. Ez a gondolatiság továbbra is az igazságos háború elméletéből merít. A Trumphoz is kötődő America First szemlélet szembemegy ezzel az elképzeléssel, elvetve a „világcsendőrség” szerepét, nacionalista, intervencióellenes politikát folytatva.⁶⁴ Amennyiben Trump a második elnöki ciklusa alatt is egy ilyen szemléletű külpolitikát folytatna, ha továbbra is elzárkózik a nemzetközi szervezetektől, kilép egyes multilaterális egyezményekből, miközben Kína nyit a globális közösség felé, azzal utad engedhet egy új, Kína-központú rendszer születésének.⁶⁵ Ha Trump nem támogatja a katonai intervenciókat, a demokrácia-exportot és az emberi jogok védelmét (így elhatárolódik az igazságos háború elméletétől), könnyen elveszítheti befolyását a világ számos régiójában, feladva a harcot az autoriter eszmék terjedése ellen.

A tanulmány írásának pillanatában Trump nem részletezte hivatalos dokumentumban külpolitikai elképzeléseit, de számos nyilatkozatából következtethetünk a fő irányvonalra, valamint arra, hogy a Pekinggel szembeni fellépés továbbra is prominens része lesz politikájának. Folytatódik a magas büntetővámok kivetése, nemcsak Kínára, de a teljes BRICS-közösségre, amennyiben megpróbálják „aláásni” a dolláralapú nemzetközi kereskedelmet.⁶⁶ Trump továbbá szigorú fellépésről beszélt a kínai termékekkel szemben: négyéves tervet ígért, amelynek célja „a Kínától való függés teljes megszüntetése”, a kínai áruk importjának folyamatos csökkentése, „az elektronikától az acélon át a gyógyszerekig”.⁶⁷

Az amerikai elnök nem csak kereskedelmi kérdésekben fogalmazott meg komoly kritikát Kínával szemben. Trump azt állította, hogy a Panama-csatornánál kínai katonák teljesítenek illegális szolgálatot (a hírt azóta cáfolták), ezzel egyértelműen arra utalva,

⁶² BIDEN 2022: 8.

⁶³ BIDEN 2022: 9.

⁶⁴ DELREAL 2016; OLSEN 2021.

⁶⁵ BALKENENDE–BUIJS 2024.

⁶⁶ VAZQUEZ–VYNCK–LYNCH 2024; IYER 2024.

⁶⁷ TRUMP 2023.

hogy nem fogja tolerálni a kínai jelenlétet amerikai érdekerületeken.⁶⁸ Ugyanezen logika alapján Grönlandot is az USA-hoz csatolná legutóbbi nyilatkozatai szerint, ami nagy port kavart a világsajtóban.⁶⁹ A Pekinget különösen érzékenyen érintő Tajvan-kérdéssel kapcsolatban viszonylag keveset hallhattunk eddig. Trump egyelőre arról nyilatkozott, hogy Tajvannak „többet kell fizetnie” az amerikai védelemért cserébe, valamint úgy látja, hogy a szigetország „elvette a teljes félvezetőipart” az Egyesült Államoktól.⁷⁰ Amennyiben Trump szigorítana Tajvan védelmének feltételein (ezzel is bizonyítva, hogy nem minden áron hajlandó beavatkozni külső konfliktusokba), Peking magabiztosabb pozícióba kerülhetne az újraegyesítési törekvések tekintetében.

A szigorú kritikák és vészjósló nyilatkozatok ellenére úgy tűnik, Hszi Csin-ping felkészült a második Trump-adminisztrációra, és egyelőre pozitív diplomáciai lépéseket tett egymás irányába a két vezető. A választások után a KKP főtitkára gratulált Trump győzelméhez, és megjegyezte, hogy ahhoz, hogy a – sokszor hangoztatott – kölcsönös előnyökön alapuló együttműködések megvalósulhassanak és egy új, békés időszak következzen a világ számára, kettejüknek „ki kell jönniük egymással”.⁷¹ Trump hasonlóan pozitív hangvételben nyilatkozott Hszi Csin-pingről, akivel már közvetítőként keresztül beszéltek is, valamint meghívta a beiktatási ceremóniájára is.⁷²

Egyelőre Trump ígéretei alapján nem világos, hogy milyen válaszokat kíván adni az átalakuló világrend kihívására, és milyen megoldást fog nyújtani arra az alternatív modellre és intézményrendszerre (a büntetővámokon és más gazdasági lépéseken kívül), amelyet Kína a globális dél országaival karöltve igyekszik kiépíteni. Nehéz megállapítani, hogy milyen hosszú távú következményekkel járhat a külföldi beavatkozásoktól, demokráciaexporttól való részleges vagy akár teljes elfordulás. Azt azonban biztosan kijelenthetjük, hogy Trump irányítása alatt – az America First politikát követve – egy befelé forduló Egyesült Államok utat enged Kína vízióinak. Az amerikai elnök csak szelektíven tűnik érdekeltnek a hegemon státusz fenntartásában: gazdasági, illetve katonai szempontból (utóbbiban is csak akkor, ha a szövetségesek megfelelő árat fizetnek). Az ideológiai harcokban egyelőre úgy tűnik, nem kíván részt venni – legalábbis olyanban nem, amelyben más államok demokratikus berendezkedését lenne hivatott megvédeni.

Lehetséges jövőképek – Konklúzió

A különböző világrend-elképzelések áttekintése alapján belátható, hogy nem lehet a klasszikus kategóriák szerint meghatározni az elkövetkezendő években kialakuló erőviszonyok rendszerét. Elmondhatjuk, hogy az Egyesült Államok és Kína világrend-elképzelései valójában igen hasonlóak, hiszen mindkettő vezető szerepet vizionál saját maga részére. Mégis kevés esély van arra, hogy egyetlen hegemon szereplő legyen, akár a megerősödött és befolyását visszanyerő USA, akár a feltörekvő Kína személyében,

⁶⁸ SWANSON 2025.

⁶⁹ GOZZI–GREENALL 2025.

⁷⁰ DAVIDSON 2024.

⁷¹ Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China 2024.

⁷² JACOBS 2024; Reuters 2025.

hiszen a különböző interdependenciáknak köszönhetően egyik szereplőnek sem állhat érdekében a másik fél megsemmisítése (sem katonai, sem gazdasági szempontból). Fennáll azonban az a lehetőség, hogy több táborra szakadhat a globális közösség – habár, ahogyan más szerzők is felismerték, ez vélhetően nem a hidegháborús időszakhoz hasonlítható felállás lesz. A 20. század vége óta ugyanis egy jóval komplexebb viszonyrendszer alakult ki, részben a nyugati intézményeknek köszönhetően, amelyek idővel egyre több államot integráltak (például a NATO, ENSZ vagy a WTO).

A Tianxia hagyományait követő kínai stratégia alapján sem kizárható valójában egyik hagyományos modell sem. Ha úgy tekintünk a CSFM-kezdeményezésre, mint a nyugati modell alternatívájaként működő rendszer létrehozására, akkor ez a vízió valóban egy két táborra szakadó világot vetít előre. Ellenben hiányzik belőle a felszólítás nyílt szembenállásra az Egyesült Államokkal és szövetségeseivel, hiszen egy békésebb, be nem avatkozás elvén alapuló politikát ír le, ahová bárki csatlakozhat, így elviekben hiányzik a konfliktusosság vagy a kényszerítés eleme. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy a gyakorlatban ne alkalmazhatna Peking kényszerítő erőt, csupán azt, hogy magából az ideológiából nem vezethető le közvetlen módon egy ilyen típusú szembenállás. A másik oldalon Trump politikája ráadásul nem kezeli prioritásként a szövetségesei pozíciójának megtartását és védelmét, így a NATO sem tekinthető olyan szoros egységnek, amely akár katonai erővel fellépne Kínával szemben, ha az Egyesült Államok érdekei úgy kívánnák.

A legtöbb idézett szerző többpólusú rendszer eljövételét jósolja. Mindezek ellenére, ha visszagondolunk, hogyan működött legutóbb egy ilyen rendszer a történelemben (a második világháború előtt), akkor az egyáltalán nem összeegyeztethető a 21. század globalizálódott világával. Napjainkban a két legnagyobb hatalom túlságosan kiemelkedik a többi közül ahhoz, hogy egy klasszikus multipoláris rendszerről beszélhessünk.

Kritikusan szemlélve mind az amerikai, mind a kínai világképet, elmondható, hogy egyértelműen a hatalmi befolyás növelése a cél. Kína elsősorban saját népe felemelkedését célozza meg, a követőtábor kiterjesztése ehhez csupán eszköz. Trump elnöksége alatt előreláthatólag az eddigieknél is jobban fókuszál az amerikai érdekekre, a szövetségeseik ügyeit kevésbé szem előtt tartva. Ebből a nézőpontból már egészen közel áll egymáshoz a két nagyhatalom elképzelése. A különbség az átadott értékekben rejlik, ami Hszi Csin-ping vízióiban teljesen egyértelműen jelenik meg, Trump nyilatkozataiban annál kevésbé – habár sejthető egy konzervatívabb, nacionalista, jobboldali fordulat. Ha ez valóban így történik, még közelebb kerülnek kettejük elképzelései és módszerei. Céljaik – saját magukra nézve – szinte azonosak, más ideológiával és módszerekkel, saját meggyőződéseikkel alátámasztva.

Látva Kína erőfeszítéseit és sikereit – főként a globális délen – elmondható, hogy a nemzetközi kapcsolatok rendszere egyértelműen fragmentálódik. Habár Kína, az autoriter berendezkedésű ország egyre több hasonlóan gondolkodó szimpatizánst szerez, valamint egyre többen csatlakoznak a BRI-hez vagy GDI-hez, a hosszú ideje demokratikus berendezkedésű államok valószínűsíthetően nem fognak az autokrácia felé fordulni. Ezzel együtt fel kell ismernünk, hogy a (szélső)jobboldali politika előretérése például Európában azt mutatja, hogy az amerikai modell, a liberális demokráciák fenntartása már nem feltétlenül működik az elvárásoknak megfelelően.

Mindezek alapján elmondható, hogy mindhárom klasszikus modell megindokolható és megcáfолható is egyben. Valójában egy teljesen új kategória is létrejöhet, amely az eddigi elemzési kereteken kívül esik. Amit biztosan láthatunk, hogy Kína kezdeményezései egyre népszerűbbek a világ lakosságának túlnyomó részét képviselő fejlődő régiókban. Ha az Egyesült Államok elzárkózik, azzal előnyt ad Peking tervének, így előfordulhat, hogy két egymás mellett működő intézményrendszer jön létre. Az egyre szorosabb BRICS-együttműködés szintén ezt a jövőt vetíti előre. Ha azonban a politikai berendezkedés kérdéskörét félretesszük, gazdasági megfontolásokból még átfedések is lehetnek a két tábor között.

Kína egy vonzó közösség kiépítésén dolgozik, és folyamatosan igyekszik kiterjeszteni érdekszféráját, de mindezt saját népéért teszi, ahogyan azt explicit módon meg is fogalmazza. Abban a kérdésben, hogy merre tartunk, valószínűleg a feltörekvő országok lesznek a döntőbírók. Csupán az a kérdés marad megválaszolatlan, hogy képesek lesznek-e a kínai rendszer követői, a fejlődő országok olyan mértékű hatalomhoz juttatni Pekinget, hogy ezzel az Egyesült Államok régóta fennálló, de gyengülő befolyását és politikai erejét megtörjék. Trump győzelmével pedig nem lehetünk biztosak abban, hogy megfelelő válaszleléések fognak születni.

Felhasznált irodalom

- BALKENENDE, Jan Peter – BUIJS, Govert (2024): A New World Order is Emerging. In *Capitalism Reconnected. (Toward a Sustainable, Inclusive and Innovative Market Economy in Europe.)* Amsterdam University Press, 249–268. Online: <https://doi.org/10.2307/jj.8543489.16>
- BECKLEY, Michael – BRANDS, Hal (2021): *Into the Danger Zone: The Coming Crisis in US-China Relations.* American Enterprise Institute. Online: <https://www.jstor.org/stable/resrep27632>
- BIDEN, Joseph R. (2022): *National Security Strategy 2022.* Washington D.C. Online: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- BODA Mihály (2019): Az igazságos háború elméletének újrafelfedezése a 20. század második felében: Paul Ramsey és Michael Walzer. In GÖCZE István (szerk.): *Keresztény teoretikusok, államférfiak és katonák háborúelméletei.* Budapest: Nemzeti Közszołgálati Egyetem, 63–78. Online: https://hhk.uni-nke.hu/document/hhk-uni-nke-hu/KESZ_GI_20190902_JAV%C3%8DTOTT.pdf#page=64
- BODA Mihály (2020): Az igazságos háború hagyománya Európában és a Távol Keleten (Kínában). In POHL Árpád (szerk.): *Biztonság és honvédelem.* Budapest: Ludovika, 1689–1701. Online: <https://bit.ly/466NRSP>
- BODA Mihály (2024): A teremtésvédelem és az igazságos háború elmélete: az elmélet kortárs formája: Jeff McMahan revizionista elmélete. *Hadtudomány*, 33(4), 57–72. Online: <https://doi.org/10.17047/HADTUD.2023.33.4.57>
- BOYLAN, Brandon M. – McBEATH, Jerry – WANG, Bo (2021): US–China Relations: Nationalism, the Trade War, and COVID-19. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 14(1), 23–40. Online: <https://doi.org/10.1007/s40647-020-00302-6>

- BRANDS, Hal – GADDIS, John Lewis (2021): The New Cold War: America, China, and the Echoes of History. *Foreign Affairs*, 2021. október 19. Online: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-10-19/new-cold-war>
- BRESLIN, Shaun (2021): *China Risen?: Studying Chinese Global Power*. Bristol: University Press. Online: <https://doi.org/10.1332/policypress/9781529215809.001.0001>
- BUTLER, Michael J. (2003): U.S. Military Intervention in Crisis, 1945–1994: An Empirical Inquiry of Just War Theory. *The Journal of Conflict Resolution*, 47(2), 226–248. Online: <https://doi.org/10.1177/0022002702251031>
- CALLAHAN, William A. (2008): Chinese Visions of World Order: Post-Hegemonic or a New Hegemony? *International Studies Review*, 10(4), 749–761. Online: <https://doi.org/10.1111/j.1468-2486.2008.00830.x>
- CALLAHAN, William A. (2014): China Dream. 1. *The Asan Forum*. Online: <https://theasanforum.org/what-can-the-china-dream-do-in-the-prc/>
- CAMPBELL, Lucy – CLINTON, Jane (2025): Trump and Saudi Crown Prince Sign Economic Partnership Agreement Covering Energy, Mining and Defense – Live. *The Guardian*, 2025. május 13. Online: <https://www.theguardian.com/us-news/live/2025/may/13/donald-trump-saudi-arabia-gulf-middle-east-latest-us-politics-news-live>
- Center for International Knowledge on Development (2022): Global Development Initiative: Philosophy, Principle, Path, and Progress (全球发展倡议：理念、原则、路径和进展) [Kivonat]. Interpret: China. Online: <https://interpret.csis.org/translations/global-development-initiative-philosophy-principle-path-and-progress/>
- CGTN (2023): Xi Proposes Global Civilization Initiative. Online: <https://news.cgtn.com/news/2023-03-15/Xi-proposes-Global-Civilization-Initiative-1icgxtDI3Go/index.html>
- CHRISTENSEN, Thomas J. (2020): *No New Cold War: Why US-China Strategic Competition will Not Be Like the US-Soviet Cold War*. ASAN Report. Online: <https://www.jstor.org/stable/resrep26078>
- CLARKE, Michael (2017): The Belt and Road Initiative: China's New Grand Strategy? *Asia Policy*, 24, 71–79. Online: <https://doi.org/10.1353/asp.2017.0023>
- COX, Michael – LYNCH, Timothy J. – BOUCHET, Nicolas (2013): *US Foreign Policy and Democracy Promotion: From Theodore Roosevelt to Barack Obama*. London: Routledge. Online: <https://doi.org/10.4324/9780203550373>
- DAS, Samikshya (2023): Dissecting China's Global Security Initiative (GSI) and Global Development Initiative (GDI). *Cescube*, 2023. július 30. Online: <https://www.cescube.com/vp-dissecting-china-s-global-security-initiative-gsi-and-global-development-initiative-gdi>
- DAVIDSON, Helen (2024): Trump Says Taiwan Should Pay the US for Its Defence as 'It Doesn't Give Us Anything'. *The Guardian*, 2024. július 17. Online: <https://www.theguardian.com/world/article/2024/jul/17/donald-trump-taiwan-pay-us-defence-china-national-convention>
- DELREAL, Jose A. (2016): Trump, Pivoting to the General Election, Hones 'America First' Foreign Policy Vision. *The Washington Post*, 2016. április 27. Online: <https://bit.ly/44rmAIO>

- DI LAN, Ngo (2024): The Long Game: Understanding US and China's Theories of Victory. *The Diplomat*, 2024. szeptember 21. Online: <https://thediplomat.com/2024/09/the-long-game-understanding-us-and-chinas-theories-of-victory/>
- DOSHI, Rush (2021): *The Long Game: China's Grand Strategy to Displace American Order. (Bridging the Gap)*. Oxford: Oxford University Press. Online: <https://doi.org/10.1093/oso/9780197527917.001.0001>
- ELLIS, R. Evan (2023): The Trouble With China's Global Civilization Initiative. *The Diplomat*, 2023. június 1. Online: <https://thediplomat.com/2023/06/the-trouble-with-chinas-global-civilization-initiative/>
- ELSHTAIN, Jean Bethke (2001): Just War and Humanitarian Intervention. *Proceedings of the Annual Meeting (American Society of International Law)*, 95, 1–12. Online: <https://www.jstor.org/stable/25659440>
- GOLDMAN, David (2024): Trump Ups the Ante on Tariffs, Vowing Massive Taxes on Goods from Mexico, Canada and China on Day 1. *CNN Politics*, 2024. november 25. Online: <https://www.cnn.com/2024/11/25/politics/trump-tariffs-mexico-canada-china/index.html> –
- GOZZI, Laura – GREENALL, Robert (2025): Trump Wants to Take Greenland: Four Ways this Saga Could Go. *BBC*, 2025. január 11. Online: <https://www.bbc.com/news/articles/cwy3y8l8nwlo>
- HILLMAN, Jonathan E. (2021): *The Digital Silk Road: China's Quest To Wire The World And Win The Future*. London: Profile Books Ltd.
- IYER, Kaanita (2024): Trump Threatens 100% Tariff on BRICS Countries If They Pursue Creating New Currency. *CNN*, 2024. november 30. Online: <https://www.cnn.com/2024/11/30/politics/trump-brics-currency-tariff/index.html>
- JACOBS, Jennifer (2024): Trump Invites China's Xi Jinping to Inauguration. *CBS News*, 2024. december 12. <https://www.cbsnews.com/news/trump-invites-china-xi-jinping-inauguration/>
- KAUFMAN, Alison (2009): The „Century of Humiliation,” Then and Now: Changing Chinese Perceptions Of the International Order. APSA 2009 Toronto Meeting Paper. Online: <https://papers.ssrn.com/abstract=1449346>
- KHAN, Uzma – WANG, Huili – ALI, Ishraq (2021): A Sustainable Community of Shared Future for Mankind: Origin, Evolution and Philosophical Foundation. *Sustainability*, 13(16). 9352. Online: <https://doi.org/10.3390/su13169352>
- LI, Junhua (2024): *PGA Remarks on High-level Meeting of the Group of Friends of the Global Development Initiative*. General Assembly of the United Nations. Online: <https://www.un.org/pga/78/2024/04/17/pga-remarks-on-high-level-meeting-of-the-group-of-friends-of-the-global-development-initiative/>
- LOH, Dylan M. H. (2021): The 'Chinese Dream' and the 'Belt and Road Initiative': Narratives, Practices, and Sub-state Actors. *International Relations of the Asia-Pacific*, 21(2), 167–199. Online: <https://doi.org/10.1093/irap/lcz018>
- LYNCH, Thomas F. (2024): The Future of Great Power Competition. In FONG, Brian C. H. – CHONG, Ja lan (szerk.): *The Routledge Handbook of Great Power Competition*. London: Routledge, 303–326. Online: <https://doi.org/10.4324/9781003340997-29>
- MAHBUBANI, Kishore (2020): *Has China Won? The Chinese Challenge to American Primacy*. New York: Public Affairs.

- MCBRIDE, James – BERMAN, Noah – CHATZKY, Andrew (2023): *China's Massive Belt and Road Initiative*. Council on Foreign Relations. Online: <https://www.cfr.org/backgrounders/chinas-massive-belt-and-road-initiative>
- MCFAUL, Michael (2004): Democracy Promotion as a World Value. *The Washington Quarterly*, 28(1), 147–163. Online: <https://doi.org/10.1162/0163660042518189>
- MEARSHEIMER, John J. – WALT, Stephen M. (2016): The Case for Offshore Balancing: A Superior U.S. Grand Strategy. *Foreign Affairs*, 95(4), 70–83. Online: <https://www.jstor.org/stable/43946934>
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2023): *China's Position on the Political Settlement of the Ukraine Crisis*. Online: https://www.fmprc.gov.cn/eng/zy/gb/202405/t20240531_11367485.html
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2024): *President Xi Jinping Sends Congratulatory Message to President-elect of the United States Donald J. Trump*. Online: https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202411/t20241107_11522928.html
- Nemzetközi Valutaalap (2024): *World Economic Outlook Update*. Washington D.C. Online: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2024/01/30/world-economic-outlook-update-january-2024>
- OLSEN, Gorm Rye (2021): Donald Trump and "America first": The Road Ahead Is Open. *International Politics*, 58(1), 71–89. Online: <https://doi.org/10.1057/s41311-019-00203-w>
- OVERHOLT, William H. (2021): China and America: A New Game in a New Era. *PRISM*, 9(2), 34–45. Online: <https://www.jstor.org/stable/27008974>
- OWEN, John M. (2021): Two Emerging International Orders? China and the United States. *International Affairs*, 97(5), 1415–1431. Online: <https://doi.org/10.1093/ia/iab111>
- RANA, Pradumna Bickram (2021): G7's 'Build Back Better World' : Rival to China's BRI? *RSIS Commentaries*, 109–21. Online: <https://dr.ntu.edu.sg/handle/10356/152641>
- Reuters (2025): Trump Says He and China's Xi Have Been Talking Through Aides. *Reuters*, 2025. január 7. Online: <https://www.reuters.com/world/trump-says-he-chinas-xi-have-been-talking-through-aides-2025-01-06/>
- RIEFFER, Barbara Ann J. – MERCER, Kristan (2005): US Democracy Promotion: The Clinton and Bush Administrations. *Global Society*, 19(4), 385–408. Online: <https://doi.org/10.1080/13600820500242654>
- RUDOLF, Moritz (2023): Ambiguity: The Key Obstacle for China's Ambition to Reshape the Global Order. *China Observers in Central and Eastern Europe* § Articles, 2023. szeptember 28. Online: <https://chinaobservers.eu/ambiguity-the-key-obstacle-for-chinas-ambition-to-reshape-the-global-order/>
- SCHOENBAUM, Thomas J. (2023): The Biden Administration's Trade Policy: Promise and Reality. *German Law Journal*, 24(1), 102–124. Online: <https://doi.org/10.1017/glj.2023.7>
- SCHUMAN, Michael – FULTON, Jonathan – GERING, Tuvia (2023): *How Beijing's Newest Global Initiatives Seek to Remake the World Order*. Atlantic Council. Online: <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/how-beijings-newest-global-initiatives-seek-to-remake-the-world-order/>

- SHIH, Chih-yu (2024): Writing "Revisionist China": The Political Thought Dimension of the China Threat. *China Review*, 24(1), 139–163. Online: <https://www.jstor.org/stable/48765663>
- SHIU, Sin Por (2020): Tianxia: China's Concept of International Order. *Global Asia*, 15(2). Online: https://www.globalasia.org/v15no2/cover/tianxia-chinas-concept-of-international-order_shiu-sin-por
- STRANGIO, Sebastian (2025): Philippines Protests Fresh Chinese Deployments at Disputed Shoal. *The Diplomat*, 2025. január 15. Online: <https://thediplomat.com/2025/01/philippines-protests-fresh-chinese-deployments-at-disputed-shoal/>
- SWANSON, Ana (2025): Trump's Falsehoods Aside, China's Influence Over Global Ports Raises Concerns. *The New York Times*, 2025. január 2. Online: <https://www.nytimes.com/2025/01/02/us/politics/trump-panama-canal-china.html>
- TÁLAS Péter (2021): A poszthegeμονiális hatalmi rend „hegemónjáról”. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 14(4), 2–3. Online: <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/neb/article/view/6462>
- The State Council of the People's Republic of China (2015): *Implementation Stressed for Manufacturing Vision*. Online: https://english.www.gov.cn/policies/latest_releases/2015/05/19/content_281475110703534.htm
- TOBIN, Daniel (2020): *How Xi Jinping's "New Era" Should Have Ended U.S. Debate on Beijing's Ambitions*. CSIS. Online: <https://www.jstor.org/stable/resrep24771>
- TRUMP, Donald (2023): *Agenda47: President Trump's New Trade Plan to Protect American Workers*. Donald J. Trump For President 2024. donaldjtrump.com. Online: <https://www.donaldjtrump.com/agenda47/agenda47-president-trumps-new-trade-plan-to-protect-american-workers>
- VAZQUEZ, Maegan – VYNCK, Gerrit De – LYNCH, David J. (2024): Trump Threatens Tariffs on BRICS Nations, Demanding They Use Dollar. *The Washington Post*, 2024. november 29. Online: <https://www.washingtonpost.com/politics/2024/11/29/trudeau-trump-tariffs/>
- XI JINPING (2024): *Combining the Great Strength of the Global South to Build Together a Community with a Shared Future for Mankind*. 2024. október 24. Online: https://www.mfa.gov.cn/eng/xw/zyxw/202410/t20241024_11515589.html
- XI JINPING (2022): *Rising to Challenges and Building a Bright Future Through Cooperation*. Boao Forum for Asia Annual Conference, Beijing. Online: <https://news.cgtn.com/news/2022-04-21/Full-text-Xi-Jinping-s-speech-at-2022-Boao-Forum-for-Asia-19ppial90Eo/index.html>
- Xinhua (2017): *China Focus: Xi Unveils Plan to Make China "Great Modern Socialist Country" by mid-21st Century*. Online: http://www.xinhuanet.com/english/2017-10/18/c_136688933.htm
- Xinhua (2023): *Global Civilization Initiative Injects Fresh Energy Into Human Development*. Online: http://english.scio.gov.cn/topnews/2023-03/19/content_85177312.htm